

WILDE GANZEN IN DE WINTER VAN 1979

Jaarlijks bezoeken duizenden wilde ganzen ons land. Nergens anders in Europa is het mogelijk om in de winter zoveel van deze vogels te observeren. Afhankelijk van de weersgesteldheid in ons land en de landen ten oosten van Nederland, varieert het aantal overwinterende ganzen van 150.000 tot meer dan 200.000. Deze geweldige zwermen zijn echter zeer ongelijk over ons land verdeeld. De belangrijkste ganzengebieden treffen we aan in Friesland, de Flevopolders en in het Delta-gebied. De aanwezigheid van uitgestrekte gras- en akkerlanden in de nabijheid van brede wateren waar de ganzen de nacht kunnen doorbrengen, zorgt er voor dat deze streken ieder jaar weer door de ganzen worden bezocht.

In de randstad Holland worden slechts zelden grote groepen ganzen aan de grond gezien. Bij invallende vorst worden wel meermalen grote groepen overtrekkend waargenomen, maar fouragerende groepen die lange tijd blijven pleisteren, worden vrijwel nooit waargenomen.

De winter van 1979 werd vooral gekenmerkt door grote hoeveelheden sneeuw en het frequent optreden van ijsregens. Vooral het noorden van ons land, maar nog meer het noorden van Oost- en West-Duitsland leden onder dit winterweer. Voor de ganzen had dit tot gevolg, dat deze gebieden volkomen ongeschikt werden om er nog langer de winter door te brengen. Direct na de eerste sneeuwstorm van begin januari trokken duizenden Rietganzen uit het oosten via onze streken zuidwaarts. Ook andere soorten ganzen werden toen wel gezien, maar hun aantallen vielen in het niet bij die van de Rietganzen. Een toename van het aantal pleisterende ganzen trad op in het begin van februari toen de meeste sneeuw in ons gebied verdwenen was, terwijl het noorden van ons land nog bedekt was onder een dik sneeuwdek. Veel ganzen die aarzelend weer noordwaarts gingen, bleven daardoor in onze provincie hangen. Zeer merkwaardig was het vogelgedrag op 13 februari. Bij een zwak Z.O. windje en +6 graden trokken duizenden vogels, waaronder Smienten, Veldleeuweriken, Kolganzen en Rietganzen noordwaarts. De dag daarop volgde bracht een vreselijke sneeuwstorm met opnieuw invallende vorst. In de vroege ochtend trokken honderden ganzen zeer laag over de huizen weer zuidwaarts. Ook andere vogels, waaronder Wulpen, Grutto's en Kieviten probeerden het vege lijf te redden.

In de tweede helft van februari raakte ons land langzaam weer sneeuwvrij ten zuiden van de lijn Haarlem-Zwolle, waardoor noordwaarts vliegende ganzen meestal niet verder kwamen dan Zuid-Holland. Hierdoor kon men overal in de weilanden ganzen zien fourageren.

In dit artikeltje willen we alleen ingaan op de waarnemingen in onze eigen omgeving.

Op bijgaand kaartje zijn de gebieden aangegeven waar in de Bollenstreek voor langere of kortere tijd fouragerende ganzen werden waargenomen. Gebieden in de Haarlemmermeer en bij de Kaag en Zoeterwoude waar ook vaak veel ganzen te zien waren, zijn op deze kaart niet aangegeven.

Gebieden waar ganzen verbleven:

1. Strook bollenland tussen de Zilkerduinweg en de Amsterdamse Waterleidingduinen.
Hier werden op 29 januari 60 Kolganzen gezien. Later waren hier geen ganzen meer aanwezig, maar wel konden steeds bij het dorp Vogelenzang enkele Rietganzen en 2 Nijlganzen worden geobserveerd.
2. Strook grasland in het Langeveld.
In februari waren hier vrijwel steeds Rietganzen aanwezig. Laatste waarneming op 2 maart.
3. Grasland achter Sancta Maria.
In februari waren hier steeds Rietganzen aanwezig, soms vergezeld van enkele Kleine Rietganzen en Brandganzen.

4. Grasland bij de ingang van de Keukenhof.
Eind februari verbleef hier steeds een groepje Rietganzen.
5. Graslanden tussen het Lissers Bos en de spoorlijn.
In dit gebied verbleef de grootste groep Kleine Rietganzen. Ook de Rietganzen waren hier vrijwel de gehele maand februari aanwezig.
6. Grasland in de polder Berg en Daal.
Op 11 februari werd hier de grootste groep gezien, bestaande uit 90 Kleine Rietganzen en 140 Kolganzen. Hierna nog maar enkele Rietganzen.
7. Graslanden in de Lissers Poelpolder.
Op 11 februari waren hier voornamelijk Kolganzen aanwezig, maar op 26 februari waren er vrijwel uitsluitend Rietganzen te zien.
8. Grasland in de Boekhorstpolder bij Voorhout.
In dit gebied waren niet steeds ganzen aanwezig. Waarschijnlijk vloog deze groep regelmatig naar de gebieden 9 en 11.
9. Grasland bij Oud-Leeuwenhorst en Klein-Leeuwenhorst.
Op het grasland achter het huis van de barones waren in februari vrijwel steeds Rietganzen te zien. In de stroken gras bij de Leidse Vaart werden ook Kolganzen en Kleine Rietganzen waargenomen.
10. Grasland in de Luizemarkt- en Rode Molenpolder bij Voorhout.
Bij beide bezoeken waren hier Rietganzen aanwezig.
11. Polder Hogeweg en polder Elsgeest.
Dit graslandgebied, doorsneden door de Rijnsburgerweg, vormde in de afgelopen winter het belangrijkste gebied voor de ganzen in onze omgeving. Bij alle tellingen werden enkele honderden Rietganzen gezien, terwijl ook de Brandganzen vele weken dit gebied trouw bleven. Ook de Kleine Rietgans was hier steeds te vinden, al waren de aantallen nogal wisselend. Kolganzen werden vooral in de eerste helft van februari waargenomen. Afhankelijk van de verontrusting verbleven de vogels ten noorden of ten zuiden van de Rijnsburgerweg. Verschillende keren werd gezien dat de ganzen werden verjaagd van percelen waar ook schapen werden geweid.
12. Grasland bij het 's-Gravendijkse wegje.
Eind februari werden hier regelmatig 4 Canada Ganzen gezien, maar ook verbleven hier vaak groepjes Rietganzen.
13. Polder Kamphuizen en grasland langs de A-44.
Op 14 januari in de polder Kamphuizen 80 Rietganzen, die misschien afkomstig waren uit de Elsgeester polder. Bij de afrit van de A-44 bij Holiday Inn waren in februari vrijwel steeds tientallen Rietganzen te zien.
14. Graslanden bij Rijksdorp en vliegveld Valkenburg.
In dit gebied kunnen veel meer ganzen aanwezig zijn geweest. Bij een bezoek op 24 februari werden alleen Rietganzen en Nijlganzen waargenomen.

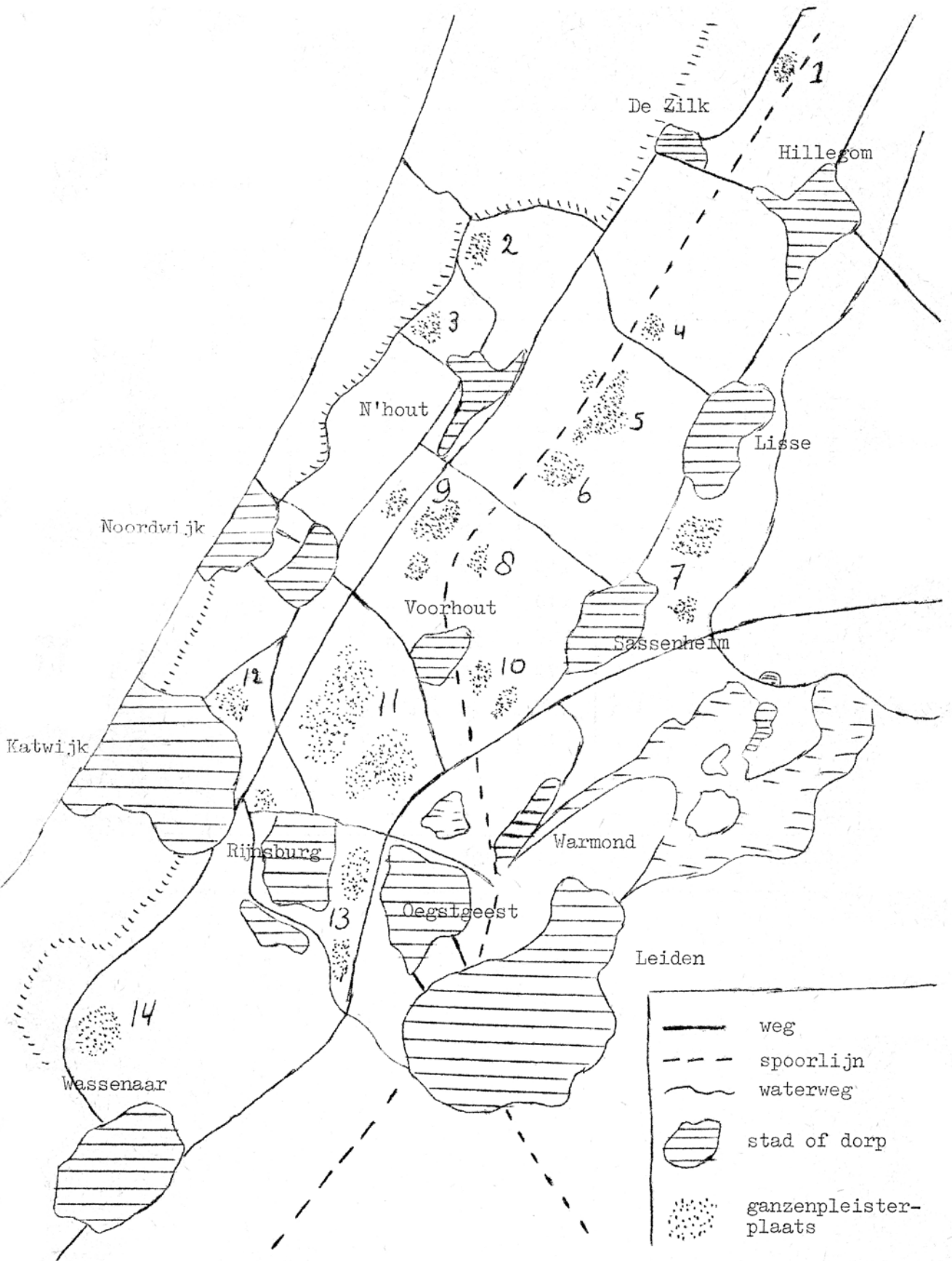
Enkele opmerkingen per soort.

Grauwe Gans

Deze gans is vooral tijdens de trektijden talrijk in Flevoland en sommige delen van het Deltagebied. In de winter zijn de aantallen vrijwel steeds laag. Bij vorst trekken meestal ook de laatste groepjes verder zuidwaarts.

Kolgans

Deze soort is meestal de talrijkst voorkomende gans in ons land. De vogels concentreren zich vaak in enorme groepen. Opvallend dat in ons gebied in de tweede helft van februari nauwelijks Kolganzen aanwezig waren. Ook kan worden opgemerkt, dat de Kolganzen vooral in de grote open graslandgebieden te zien waren.

Maximale aantallen ganzen per deelgebied in de winter van 1979

GEBIED	GRAUWE GANS	KOLGANS	RIETGANS	KLEINE RIETGANS	BRANDGANS	ROTGANS	CANADEESE GANS	NIJLGANS	TOTAAL
1	-	60	4	-	-	-	-	2	76
2	-	-	48	-	1	-	-	-	48
7	1	-	68	4	12	1	-	-	86
4	-	-	30	-	-	-	-	-	30
5	-	-	140	120	-	-	-	2	262
6	-	140	15	90	-	-	-	-	245
7	-	70	138	10	-	-	-	-	218
8	-	40	140	48	2	-	-	-	230
9	-	48	107	33	2	-	-	-	190
10	-	20	70	15	1	-	-	-	106
11	1	475	425	105	180	1	3	2	1192
12	-	-	28	-	-	-	4	-	32
13	-	-	100	-	-	-	-	-	100
14	-	-	18	-	-	-	-	32	50
TOTAAL	2	853	1341	425	197	2	7	38	2865

Rietgans

De jaarlijks in ons land verblijvende aantallen Rietganzen variëren sterk. In winters met weinig vorst en sneeuw zien we in ons land voornamelijk de zgn. toendrarietganzen (*Anser fabalis rossicus*). Deze rietganzen hebben een vrij kleine snavel met maar weinig oranje. Vooral in heidevennen zijn bij ons ook ieder jaar enkele honderden zgn. taigarietganzen te zien (*Anser fabalis fabalis*). Deze rietganzen hebben een langere snavel die vaak geheel oranje is. Soms is nog een lichte snavelrand te zien die even aan een kol doet denken. Ook zijn deze taigarietganzen zichtbaar forser.

In het begin van de vorstperiode werd ons gebied vooral bezocht door "rossicus"-rietganzen (ook een exemplaar in het Vogelasiel!).

In februari waren de "fabalis"-rietganzen echter ver in de meerderheid. De duizenden Rietganzen die deze winter ons land bezochten, zijn vermoedelijk voor een groot deel uit de D.D.R. afkomstig. In dit land wordt ook veel onderzoek aan Rietganzen gedaan. Hierbij worden de dieren voorzien van allerlei vlaggetjes, zodat de vogels te volgen zijn zonder dat ze moeten worden neergeschoten.

Ook in de omgeving van Noordwijk verbleven een paar Rietganzen die voorzien waren van deze Oostduitse versieringen. Zo werd op 24 februari achter Sancta Maria een Rietgans met een brede gele halsband gezien, terwijl begin februari op de Bronsgeest (gebied 9) enkele malen een Rietgans met een brede witte halskraag, voorzien van een blauwe wimpel geobserveerd kon worden.

Uit de lijst blijkt dat de Rietgans het meest verspreid in onze omgeving was. Rietganzen komen zelden voor in concentraties van duizenden, maar wel worden vaak op veel plaatsen kleine groepjes gezien. Naast de in het overzicht genoemde plaatsen werden ook nog Rietganzen gezien achter het voetbalveld van Rijnsburg, in de Katwijkse uitwatering, in de Noordzijderpolder en langs de Delfweg.

Kleine Rietgans

Deze van Spitsbergen afkomstige vogels bezoeken doorgaans ons land vooral in november en december. Gedwongen door het bizarre weer verbleven zij nu veel langer dan normaal in ons land. Gedurende de gehele vorstperiode waren er Kleine Rietganzen in gebied 5 en gebied 11 aanwezig. De aantallen bij het Lisserbos waren echter veel constanter. Wellicht speelt de rust in dit gebied hierbij een rol.

Brandgans

In de polder Hogeweg verbleef zeker drie weken achtereen een flinke groep Brandganzen. Deze groep fourageerde vaak zeer dicht opeen en verbleef vaak zover mogelijk van de begaanbare wegen. De waarnemingen buiten dit gebied hebben betrekking op incidentele waarnemingen.

Canada Gans

Deze soort is in Groot-Brittannië en in Zweden geïntroduceerd. De Zweedse vogels gedragen zich als trekvogels die doorgaans niet zuidelijker trekken dan het noorden van Duitsland. In de afgelopen winter zijn op veel plaatsen in ons land kleine groepjes waargenomen. In ons gebied zijn vermoedelijk niet meer dan 4 exemplaren gezien. Eerst werden 3 exemplaren gezien in de Katwijkse uitwatering en daarna in de polder achter Offem. Eind februari werden 4 exemplaren gezien bij de Rijnsburgse jachthaven en enkele dagen achtereen verbleven 4 exemplaren langs het 's-Gravendijkse wegje.

Rotgans

Deze soort verblijft doorgaans langs het zoute water (Waddenzee en Deltagebied). Op 24 februari 1 adult ex. achter Sancta Maria en op 26 februari een juveniel Witbuikrotgans in de Elsgeesterpolder. Dit gansje had een opvallend lichte buik, maar enigszins afwijkend was de kleur van hals en kop nl. donker bruin. Wellicht dat dit met slijtage

van het verenkleed in verband kan worden gebracht. In de eerste week van januari werden enkele Witbuikrotganzen trekkend langs het_strand waargenomen.

Nijlgans

Deze Afrikaanse soort wordt veel in waterwildcollecties gehouden en is daardoor op veel plaatsen in West-Europa verwilderd. In ons land is deze gans vooral in de omgeving van Wassenaar talrijk geworden. In de duinen verdringt deze soort regelmatig de Bergeend uit geschikte nestholten. In de winter zwerven zij wat rond en worden dan ver buiten Wassenaar waargenomen.

Het gedrag van de ganzen in de afgelopen winter in de Bollenstreek verschilt enigszins van wat in andere gebieden in ons land beschreven is. Doorgaans wordt gesproken van een duidelijke slaaptrek naar rustige waterrijke gebieden. In de Bollenstreek werd niet eenmaal avondtrek vastgesteld. De vogels trokken zich gewoon terug naar de rustigste delen van de poldertjes en bleven daar voorzover dat te controleren viel.

Natuurlijk zijn we erg benieuwd of de ganzen onze omgeving weer komen opzoeken in een volgend seizoen, ook als de weersomstandigheden minder spannend zijn.

Ganzen staan er om bekend, dat ze zeer gehecht kunnen raken aan rustige en goede fourageerterreinen. In dit verband moet gezegd worden, dat niet eenmaal werd waargenomen dat er op de ganzen wend gejaagd. Waarschijnlijk werkte dit er aan mee dat de ganzen zeer goed te observeren waren en dat veel vogelliefhebbers in de afgelopen maanden beter dan op menige ganzenexcursie naar Zeeland of Friesland in eigen omgeving ganzen hebben kunnen observeren.

J.van Dijk
L.Hellenberghof 32

Franse jagers winnen..... Staatsbossen niet langer verboden gebied

De France regering is gezwicht voor de machtige belangengroep van de jagers in het land. Voortaan mogen de heren ook in de staatsbossen en de natuurmonumenten jagen. Hoewel dit stormen van protest heeft opgewekt bij het weldenkend deel der natie, ziet het er voorlopig niet naar uit dat de autoriteiten op het besluit zullen terug komen.

AD

Meer bos

Tussen neus en lippen door kondigde minister Van der Stee (landbouw) op de afgelopen Nationale Boomplantdag aan, dat de regering het bosareaal met 50.000 hectare wil uitbreiden. Er komt een meerjarenplan voor.

AD

Iepziekte

In Elburg worden dezer dagen alle prachtige iepen op de stadswallen gekapt. Iepziekte heeft ook hier toegeslagen en de aangetaste bomen moeten verdwijnen. Staatsbosbeheer maakt dit met leedwezen bekend. Er is gelukkig een prima herbebosingsplan voor de stadswallen.

AD